OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja

Lausunto

30.11.2020

Lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu

Hallintovaliokunta 1.12.2020 klo 13; HE 235/2020 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi laeiksi. Oikeusministeriö kiinnitti esitysluonnosta koskevalla lausuntokierroksella huomiota useaan henkilötietojen käsittelyä koskevaan näkökohtaan. Hallituksen esityksessä oikeusministeriön esittämät kommentit on pääosin otettu huomioon. Esityksessä on myös asianmukaisesti selostettu kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttöä, millä on erityistä merkitystä terveystietojen ja muiden valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisten tietojen suojan kannalta. Oikeusministeriö kiinnitti kuitenkin jo lausuntokierroksella huomiota lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä annettavan lain (jäljempänä *lakiehdotus*) ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (jäljempänä *poliisin henkilötietolaki*) väliseen suhteeseen. Vaikka esitystä onkin täydennetty myös tältä osin, sääntelykokonaisuuteen olisi hyvä kiinnittää vielä huomiota valiokuntakäsittelyn aikana.

Lakiehdotuksen 12 §:ään on jatkovalmistelun aikana lisätty informatiiviset viittaussäännökset poliisin henkilötietolakiin sekä toisaalta EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen ja tietosuojalakiin. Ensinnäkin on syytä huomata, että sääntelykokonaisuus muodostuu tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn henkilötietojen käsittelyn läpinäkyvyyden vaatimuksen kannalta jokseenkin haasteelliseksi sellaisessa tilanteessa, jossa yksittäisten tietojen käsittelyyn sovelletaan samanaikaisesti neljää säädöstä, joista kaksi on erityislakeja. Tästä syystä informatiiviset viittaussäännöksetkin voivat sinänsä olla perusteltuja. Lakiehdotukseen lisätyt viittaussäännökset eivät kuitenkaan näyttäisi poistavan epäselvyyttä lain tasolla siitä, mitä poliisin henkilötietolain säännöksiä tarkalleen ottaen sovellettaisiin, koska pykälään sisällytetty viittaus kohdistuu koko lakiin. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan sovellettavaksi tulisivat poliisin henkilötietolain 11-15 §.

Perusteluissa mainittujen säännösten osalta herää kysymyksiä siitä, voivatko ne tulla sovellettavaksi kaikilta osin samanaikaisesti lakiehdotuksen 5 §:n kanssa. Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentissa terveystietoja koskevan tiedonsaannin edellytykseksi on ehdotettu tietojen välttämättömyys, mikä vastaa vakiintunutta perustuslain tulkintakäytäntöä. Jos lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentti on tarkoitettu sovellettavaksi yhdessä kaikkien poliisin henkilötietolain 11-15 §:n säännösten kanssa, epäselväksi jää, onko kyseessä terveystietojen alkuperäinen käsittelytarkoitus (poliisin henkilötietolain 12 §) vai niin sanottu myöhempi alkuperäisen käsittelytarkoituksen kanssa yhteensopiva käsittelytarkoitus (poliisin henkilötietolain 14 §). Poliisin henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 8 kohta, joka ilmeisesti on tarkoitettu koskemaan alkuperäisiä henkilötietojen käsittelytarkoituksia lupa-asioissa, näyttäisi estävän terveystietojen (erityisten henkilötietoryhmien) käsittelyn. Poliisin henkilötietolain 14 §:n 1 momentti puolestaan näyttäisi koskevan pelkästään muita myöhempiä käyttötarkoituksia, eikä momentissa ole säädetty terveystietojen käsittelylle erityisiä kriteerejä. Toisaalta esityksessä viitataan myös poliisin henkilötietolain 15 §:n 1 kohtaan, joka vaikuttaisi asettavan kaikille erityisille henkilötietoryhmille ylimääräisen rajoituksen siitä, että tällaisten henkilötietoryhmien käsittelyn tulee olla välttämätöntä. Se ei voine tulla sovellettavaksi samanaikaisesti 12 §:n 1 momentin 8 kohdan kanssa.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentissa viitataan terveydentilaa koskevien tietojen lisäksi myös käyttäytymistä koskeviin tietoihin. On syytä huomata, että jos näillä tarkoitetaan esimerkiksi poliisin henkilötietolain 14 §:n 1 momentissa tarkoitettuja päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja, myös ne ovat luokiteltavissa valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisiksi tiedoiksi. Näiden valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisten tietojen käytölle ei näyttäisi olevan säädetty lakiehdotuksen 5 §:ssä tai poliisin henkilötietolain 14 §:ssä erityisiä käsittelyn edellytyksiä.

Eduskunta on joka tapauksessa edellyttänyt, että hallitus seuraa ja arvioi uuden poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa. Samassa yhteydessä voitaneen kiinnittää huomiota tarvittaessa myös erityisiä henkilötietoryhmiä ja muita arkaluonteisia tietoja koskevien säännösten toimivuuteen kokonaisuutena.